

МИЛУТИН ЛУЈО ДАНОЈЛИЋ

НА КРСТУ

Дубоко сам уверен да ћемо само разумевањем света у његовим многобројним аспектима – редукционистичком и холистичком, математичком и поетском, преко сила, поља и честица, као и преко добра и зла – успети да разумемо себе и смисао иза овог свемира.

Емпедокле

БОРБА СА ПСИМА

Прогоне га пси скитнице. Сам је на пољани. Претећи на њега режи црни пас. После се претвори у мало, жутог псића.

Хтео је да га уједе. Пада у борби са црним гадом. Зине и крене на пса да му узврати ујед. Пас онда одустаје од напада. Али, он не. Туче га мотком. Од удараца се пас онесвести, а можда и цркне.

Ову борбу човека и црног пса све време посматра срна. Хтеде и њу да удари, али она га тужно погледа и упита: шта сам ти ја крива?

Одустао је од лоше намере.

Само што замаче међу високо дрвеће, подмукло му приђе велики пас, огромне главе. Покуша да га мотком држи на одстојању. Ипак се цукела примаче близу и јурну да га уједе. Он зграби снажно керину за њушку.

Држао га је чврсто за губицу. Знао је да га не сме пустити, па макар га тако и угушио.

Мораће да издржи.

СПАЉЕНЕ КУЋЕ

Путује у душтву два дечака. У сусрету са непознатом, удатом женом, кришом јој даје свој телефонски број, али са грешком у једној цифри. Грешка га после мучи.

Сирази на пут на ком треба да сачека остатак групе са којом путује. Крај пута затиче низ тек спаљених кућа које још догоревају. Са запаљених кућа пада цреп, цигла, парчићи нагорелих греда. Чак и једна камена кућа гори, цела. Камен гори. На улазу, тамо где су била врата, види човеков леш.

То је пуста варошица (можда Севојно). Насред вароши гори огромна ватра са много дима.

Преспаваће на пласту сена.

*

У кући младе жене кришом јој додаје свој телефонски број са грешком.

Тамо, крај огњишта у пространој соби, седи неколико калуђера.

Тражећи два дечака, сапутника, нађе се међу испошћеним монасима. Ту не нађе дечаке, али после, трчећи, стиже их под брдом.

СА КРСТОМ

Из даљине наилази коњаник који у десној руци држи заставу. Личи му на барјактара на свадби. Још чека да наиђу сватови.

Лево од јахача, паралелно са њим, лебдећи у ваздуху, коњаника прати велики крст. Застава и крст заклањају путнику цео видик.

Иако збуњен призором, наставља својим путем, носећи свој крст.

ХЛЕБ И СЛАНИНА

У рукама му је преломљена већа погача топлог, белог хлеба. Део погаче ће поделити са младом женом која живи у суседству.

Неки човек му на зид ограде оставља парче сланине.

Ћути и размишља како би се то парче сланине лепо слагало са половином његове топле погаче.

Ипак га не узима.

БЕЗ ОДГОВОРА

На улици неког града заједно је са женом.
Чу нешто као кад се камен отисне низ стрмину. Није камен.
Падају он и његова жена.
Доле је дубоко, тврдо дно од бетона.
Има времена да упита жену да ли ће обоје преживети овај пад.
Нема времена да чује одговор.

ЉУДИ ПОСТАЈУ ЖИВОТИЊЕ

Посматра како се неки, њему познати људи, за кратко време, трансформишу у животиње. Један је постао слон, други – медвед; неки постају мишеви и беже у рупе.
Зна да ће цео свет населити животиње настале од бивших људи.

У ЗАВИЧАЈУ, У МОСКВИ

У завичај треба да стигне око поноћи. На том путу ћу проћи крај гробља.
Успут убере дивљу ружу. Латице су љубичасте. У ствари, то је читава уцветала љубичаста грана.
Иде у завичај у страху од гробља крај којег мора да прође, а стиже у Москву.
Одушевљава га небо изнад Москве. Огромно, плаво са папер-јастим облачцима.
Иде булеваром који се на крају грана у стазе које воде кроз парк. Далеко је отишао од центра, а тамо треба да се врати на разговор.
Нема аутобуса, ни таксија, а пут до центра је дуг.
Наилази, у колима, плавуша. Близу њега се полукружно окрене и одјури према центру. Каје се што је није питао да га повезе тамо.
Неспретно пропуштена прилика.

КРАЈ БУНАРА

Млада жена вади воду из дубоког бунара. Он зна да та вода није за пиће.
Седи на ивици бунара. До њега још неко седи, али га не види. Због тог невидљивог суседа он нема довољно добар ослонац. Може лако да падне у бунар. Опомиње тог који му заузима простор за седење.

Истовремено посматра како она млада жена о конопац веже још једну, поред постојеће кофе. Обе кофе спушта у бунар и он чује како урањају у дубину воде.

Да ли ће успети обе да извуче?

ТРИ ЈАГЊЕТА И ТРИ ВРЕЋЕ КРОМПИРА

Неко је, вероватно рођени брат, донео три заклана јагњета и три вреће кромпира, уз торбицу зрелог воћа (личи на крушке) и све то оставио на тротоару улице у којој живи. Пошто је било вече, падао је густ мрак, оставио је све то на улици до ујутро. Када сване, наћи ће неки превоз и три уређена јагњета и три вреће кромпира као и оно воће, пренети у свој стан.

Покушава, прво, увече, да девојчици у пролазу прода највеће мртво јагње, али му то не успева.

Сутрадан долази по братов поклон. Али, у току ноћи људи су покрали сва три јагњета и скоро сав кромпир. Управо, види неку млађу жену како односи пуну котарицу оних жутих крушака.

Тужан и покраден посматра своју жену како плаче.

ПРИЈЕМНИ ИСПИТ

У последње време људи немају поверења у његове способности. Сутра га чека пријемни испит на факултету. Познат му је и датум полагања који записује у дневник: **4. Само четврти дан, али који месец ?**

У његов дневник вири непознат човек и каже му: тема ће бити из последњег рата.

Сећа се да је на сличне теме писао у прошлости. Рецимо: Историјска основа Горанове „Јаме”. Тада је добио десетку.

Сутра би требало да докаже свима да је способнији него што мисле.

ДЕВОЈКА ОДЕ

Гледа како изнад старог моста граде нови. Његова девојка треба да пређе преко недовршеног моста. До пола је завршен, а од половине још је у жичаној арматури.

Упозорава девојку да не пропадне кроз рупе на новом мосту.

Девојка је лако прешла мост и већ одмиче стазом према планини. Далеко је одмакла и он размишља да ли ће је стићи.

Стоји на крају моста и схвата да ју је заувек изгубио.

ЖИТО

На тавану пролази кроз гомиле пшенице у зрну.
Зрна се покрећу, лете и подижу га увис.
Види како жито веје преко њега, засипа га и прети да га угуши.

ПРОЗОР У РЕШЕТКАМА

Прозори његове собе су у металним решеткама. Као у затвору.
Позвао је мајстора са апаратом за сечење метала да му их исече.

Мајстор тражи место одакле би лакше пришао металним шипкама. Одједном схвата да му то није потребно. Једноставно, подиже решетке и скида их са прозора.

Отвара се поглед на зелено поље и на терасу. Пуно је светлости.
На тераси је двоје деце са родитељима, младим човеком и још млађом женом. На тераси расте и један жбун који се повија на ветру.

Задивљен је како је мало било потребно да се прозор ослободи решетки и да га окупа светлост, природа и породична идила.

ЦВЕЋЕ

На ливади, у непознатој земљи, бере црвено цвеће. Цвеће нема коме да поклони. Оставља га на каменој огради.

Треба да нађе остале из групе са којима је на излету. Мучи га сазнање да не зна где је оставио торбу са стварима. У хотелу или на некој успутној станици?

Сусреће се са покојним писцем који је у истој групи. Каже му да има нов ауто, а њему ће дати онај стари који је још добар.

Вели му да је видовит. Све је предвидео што се касније и догодило.

У МУТНОЈ ВОДИ

Са плавушом плива, мало напред, мало назад, прсно и леђно, у мутној, мирној и прљавој води. Покушава и да води секс, пливајући. То му баш и не успева најбоље. Муче се као напаљене ајкуле.

После расправљају о новој методи прераде злата. Та метода се зове пуранска метода.

ПРОКЛЕТСТВО

Девојче, нежно, болесно, под високом температуром, из кревета му тражи чашу воде.

Док јој додаје воду, испод њеног кревета примећује клупко змија: три мање и једна велика. Покушавају да се негде сакрију. Пролазе око његових ногу, журе према вратима, ка излазу.

Страхује да га не уједу.

Покојни стриц му довикује иза куће:

„Што пре сагори ову гомилу старих дрва. Одатле ти долази проклетство на кућу!”

ПРЕД АМБАСАДОМ

У реду пред амбасадом чека визу.

Службеник прозива по азбучном реду.

Не зна да ли је већ прозвано његово име. Пита га.

Човек каже да јесте и даје му решење. Има једногодишњи бо-
равак у Немачкој. Добио је и помоћ од милион долара, за плаћање
студија.

Хвали се жени код куће. Чуди се зашто не може лако да скине
капут. Тежак је као да је од челика.

Зар је толико тешко чекање пред амбасадом?

ПОЖАР

Види ватру која се разбуктава на крову нечије куће. Никога
нема у близини. Сам је са тим пожаром.

Ватра се шири, са куће на кућу. Гори цела улица. Пламен
почиње и небо да лиже.

Доноси кофу воде. Баца воду у правцу ватре. Пожар се гаси.
Са неба певају анђели.

БЕЛА ГОЛУБИЦА

После буђења види белу голубицу која се завукла у кутију
зидног сата. Сама је себе затворила у кавез.

Покушава да је ухвати. Брани се крилима. Ипак, хвата је и
пушта кроз прозор да одлети.

Када је ухвати, престаје да буде бела. Постаје црвена.

БЕЗ ПОВРАТКА

Иде са вољеном женом. Пут којим треба да прођу, поплављен
је. Не могу ни напред, ни да се врате.

Ближи се вече. Треба им конак и вечера. Не могу да пређу поплавлјени пут.

Нема им повратка.

ПУТ ЗА ГЛУШЦЕ

Нека жена, директорка каменолома, наређује му да оде у село Глушце и да отуд доведе једног важног човека.

Летње је вече, око девет сати.

Нема појма где је то село, Глушци, иако зна да постоји и да је у рудничком крају.

На улицама вароши распитује се за то село. Нико не зна да му каже у ком правцу треба да крене.

За дугачким столом седи лепа и млада жена. И њу пита за то село. Она каже да зна где је и да ће му нацртати пут до села. Мора прво да заврши букет за господина који седи до ње и који јој је, вероватно, љубавник.

Враћа се на то место, али тамо више нема ни стола, ни оне лепотице, ни њеног љубавника.

Наставља потрагу.

На обали реке седе четири брадоње. Пита их да ли сме нешто да их пита. Они кажу да сме, ако је претходно био на гробљу. То је знак да је њихов.

Пошто потврди да је био на гробљу, онда му дозволе да их пита. Али, ни они не знају где је то проклето село, Глушци.

Директорки каменолома, или неког отпада, каже да нико не зна где је то село. Она вели да је у међувремену сама сазнала и да се налази на тридесет километара одавде. Тражи да му да кола за тај пут. Одговара да има и он кола, па да иде својим колима.

Већ је скоро поноћ. Иде према Глушцима али не зна где треба да скрене са главног пута.

У БРИГАДИ О. Д.

Припада војној јединици којом командује Оскар Давичо. Песник је одавно умро, али му то не смета.

Сусреће другог команданата код којег се распитује за Давичову бригаду.

Тај официр каже да он командује 103. бригадом, а да је Давичова 104. – француска бригада. Не зна где се она тренутно налази.

Иде да пронађе ту 104. француску бригаду Оскара Давича.

О ЗУБИМА

Господи расту чисти и оштри зуби. Зато они често перу зубе, и после јела, и после љубљења. Лудаци не перу зубе јер они једу восак направљен од нарочите врсте змија.

Господа перу зубе и када их засврбе. Тада имају и сексуални сношај. Тако је настао и електрицитет. Стари Грци нису прали зубе, зато нису знали за електричну струју.

Целог дана је размишљао о зубима.

Зуби опрани увече целе ноћи певају као стабла под снегом. Мртваци се бране зубима. Пошто црви напусте гробове, остану само стиснута зубала. Паметна глава се побратими са земљом.

Најбоље је зубе прати киселом травом и водом са потока.

У возу за Зворник љуби се и цвокоће као зуква у води. Љуби колена непознате жене.

ИГРА ГЛЕДАЊА

Пробео је смелост гледања испод очију. Превуче трепавицама преко вида као четку са кречом преко мрље на зиду. Није имао страх од зазиданости јер зазидани боље виде. Гледао је упорно у једну тачку, у једно крвно зрнце зазидано у беоњачи.

Ову игру не препоручује пред спавање. Том игром су се играле неке давне птице, па постале сове.

КАД СКЛОПИ ОЧИ

Лежи у помрчини у туђини. Постоји и он као што постоји и објективно време које се стално претвара у трајање. И кад време дотраје, објективно време ништа не губи.

Склопљених очију види:

- хоризонт бескрајно плавог кристала,
- сунце,
- свећу на далеком гробу,
- варницу која се за час зажари, час згасне,
- белутак који постаје сунце, хладно, без оног свог светачког ореола.

Осећа да клизи, клизи, клизи, као утопљеник по бистрој води и опрезно припрема скок низ водопад хоризонта док сунце полако силази у далеку шуму.

Затвара очи и опет гледа у мећаву која надире кроз ноћ.

НА ОБАЛИ

Са обале каменчићима прави кругове на води. Никако не могу да досегну до друге обале.

Очајан је. Одлази на ужи део реке, где су обале близу једна другој.

Каменчиће сада односи брза вода пре него што направе и најмањи кружић.

Покушава да својим телом изазове кругове. Скаче у реку. После дрхти, мокар, на другој обали.

У ДВОРЦУ

Пробудио га је месец. Осетио је као да му копа очи. Имао је светлост јачу од сунчеве.

СТИГАО ЈЕ У ДВОРАЦ ПРОПАЛЕ ГРОФИЦЕ. Тамо је стигао у камиончини пуној бодљикаве жице. На путу је било много окука и дрвених мостова који су крцкали под теретом камиона.

НИЈЕ НАШАО ГРОФИЦУ. Већ је била умрла. Пред смрт је запалила сву своју имовину: виле и летњиковце. Једно време је живела као просјак.

Он ју је видео после смрти. Била је у оној месечини која га је пробудила и која му је вадила очи.

ГОЛА КОРЊАЧА

Вукла се гола, без оклопа. Он је имао њен оклоп. Покушао је да га поново стави на корњачу. Корњача се сама извлачила из свог оклопа.

Наиђоше непознати људи. Ухватише је и убише. На жутој масти испекоше голу корњачу.

Гледао је како гутају њено црвено месо. Мрзео их и плашио се.

Жалио је ту добру и наивну корњачу која је веровала да међу људима може да се ослободи доживотног затвора.

ДУХ ДЕЧАКА

Дошао је с леђа и обухватио га као да га подиже. Јако га стеже. Прво му главу укочи, очима одузме моћ да гледају. Паралише му сваки делић тела, гази га, кости ломи.

После краћег ћутања, брзо му, у једном даху изговори неколико речи. Благим, брижним гласом говори му о будућности.

У речима тога духа сазнаје решење загонетке живота. Све то брзо заборавља, иако се упиње да га, као важан рецепт, запамти.

ДУХ МУЧИТЕЉА

Био је љут на њега. Мучио га је садистички. Леденим рукама стискао му је главу.

Не буну се, не опире; покушава да га игнорише. Тај дух је нешто са чим се мора живети. Ипак, после дуже патње, запитао га је, шта му, заправо, жели да каже. Није ли то раније обећани рецепт живота.

– Нећу да ти кажем, одговара дух мучитеља.

У његовом још увек дечијем гласу било је и срџбе и злобе. Злобнијег гласа није досад чуо.

И следеће ноћи демон га је нападао истом жестином. Сео му је на груди и изводио своје ужасне игре. Ломио му је руке и копао очи.

Престаје да верује у његове добре намере. Представио се као брижни анђео, а у ствари, био је ђаво.

У току следеће ноћи исти дечији демонски дух извршио је самоубиство.